

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. VII св. 7-10

БЕОГРАД 1956

САДРЖАЈ

	Страна
1. А. Белић: Значај рада Комисије за уједначање правописа	197
2. М. Стевановић: Глаголски облици пасива	205
3. А. Б.: <i>Лешњо, седење</i>	217
4. В. М. Мићовић: Значење неких речи у народним песмама	223
5. А. Пецо: Облици колективних именица на <i>-ад</i>	234
6. Милош С. Московљевић: Уз појаву једног речника	247
7. М. Стевановић: Две грешке код двојце писаца	254
8. Милка Ивић: Однос између квалитативног генитива и квалитативног инструментала	260
9. Мишар Пешкан: О уметку <i>-ов-</i> (<i>-ев-</i>) у множини именица прве врсте	270
10. М. С. Лалевић: Обрада подређених реченица	276
11. Језичке поуке	289

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора — Бранислав Милановић

Научна Рибна
ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЊЕ — БЕОГРАД
1956

Штампа Графичко предузеће „Академија“, Београд, Космајска 28, Тел. 24-701

ОБЛИЦИ КОЛЕКТИВНИХ ИМЕНИЦА НА -АД

Колективне именице на *ад*, колико нам је познато, различито се мијењају у нашим дијалектима. Исто тако, њихова неједнака промјена огледа се и код наших писаца. Зато је разумљиво што ни у граматицима нашег језика, почев од најстарије, Вукове, па до данас, парадигма ових именица није приказана на исти начин. То ме је и потстакло да се позабавим питањем промјене ових именица.

Именице на *ад* у служби за означавање колектива, како нам потврђује Рјечник Југославенске академије, јављају се у писаним споменицима тек у XVIII вијеку.¹ Иако оне одмах почињу да узимају на себе значење множине именица средњег рода на *е-еџа* које означавају младунчад, оне су и даље задржале своје основно значење, значење колектива, јер *јунад* значи „све оно што је јуне“ исто онако као што и *лишће* значи „све оно што је лист“ а што се узима заједно. Осим ове особине означавања колектива њих више ништа није везивало за друге именице овог значења. Од колективних именица на *је* њих су одвајали, поред граматичког рода и завршетка основе, још и промјена и начин образовања.

Именице на *је*, као *лишће*, имају промјену именица типа *поље* и то, с обзиром на њихово колективно значење сасвим природно, имају само једнину. Друге, тј. оне на *ад*, заврша-

¹ Једино је именица *чељад* потврђена из ранијег периода. Њу налазимо у писаним споменицима из XIII вијека, а у XVI вијеку према *чељад* које означава колектив, јавља се и *чељаде* за означавање јединке издвојене из колектива, али ова именица, како истиче проф. Белић, није могла бити продуктивна јер „није прозрачна“ (Наука о грађењу речи, Београд 1949, стр. 69). Ову именицу имају и други словенски језици (в. Фр. Миклошич, *Vergi. Gram. II*, Wien 1875, стр. 208—211).

вају се на сугласник у ном. једн. То их искључује из промјене осталих колективних именица и из именица ср. рода, и сврстава их у промјену именица женског рода на сугласник, са којима имају исти граматички род. Ове именице, за разлику од колективних им. на *је*, могу имати и неке облике у множини, што је неочекивано с обзиром на њихово главно значење. А да ли су се облици множине од именица на *ад* појавили у оно вријеме кад су се оне иначе појавиле, тешко је рећи. Али ако пођемо од материјала што нам га пружају они говори који су се због разних историских услова доста рано одвојили од централних говора, доћи ћемо до закључка да су у прво вријеме постојали само облици једнине и од ових именица. (О томе ће доцније бити више ријечи.) Постоји још једна разлика између именица на *је* и именица на *ад* које означавају колектив, а која је могла имати знатног утицаја на појаву облика множине код посљедњих. Наиме, именице на *је* углавном означавају, бар у књижевном језику и дијалектима који чине његову основицу, колективе нечега што није живо, а именице на *ад* означавају, углавном, колективе живих бића — младунчади. Овај моменат поред оних које смо напријед изнијели могао је утицати на то да именице на *ад* добију свој посебни развитак, независан од развитака других колективних именица.

Како је напријед речено, именице на *ад* преузеле су на себе функцију множине именица на *е-еша* које означавају младунчад и самим тим дошло је до неслагања између њиховог грам. броја и њихове грам. функције. У неким говорима на њих се, према њиховој функцији сасвим природно, почело гледати не као на колектив, јединствен скуп, него као на множину јединки, као на колектив који је рашчлањен на мноштво јединки. Резултат оваквог гледања је појава облика множине мјесто или напореда са облицима граматичке једнине. Уствари, овдје имамо флексијну трансформацију која је извршена у корист природног броја, а и функције ових именица.

Могло би се поставити питање зашто немамо овакве трансформације и код колективних именица на *је*. Одговор на ово питање није тешко дати. Код тих именица немамо

овакве трансформације просто због тога што језик не осјећа потребу за њом. Именица *цвијеће* стоји као стварни колектив према именици *цвијеш* као јединки која има и облик *цвијешови* за означавање множине јединки. Дакле, овдје имамо и морфолошки и семантички задовољену језичку потребу.

Према материјалу који нам пружају дијалектолошке расправе (ја сам прегледао познатије описе штокавских говора) може се доћи до овога закључка: именице на *ад* у свим говорима немају јединствену промјену. Једни говори (тих говора је мањи број) знају једино за промјену у једнини, други поред облика једнине имају у дативу, инструменталу и локативу и облике множине; трећи поред ова три падежа имају још и облик генитива мн. У прву групу иду говор Озринића¹ и говор сјеверних дијелова старе Црне Горе који, по ријечима проф. Бошковића, ове именице „мењају... само у једнини и атрибут уз њих има увек облик женског рода“ (Годишњак Задужбине Васе и Саре Стојановића, св. II, стр. 35), затим неки лички говори. Ластавица то изричито наглашава за говор Коренице (в. Наставни вјесник књ. XIV, св. 10, стр. 759), а тако је и у говору Буњеваца залеђа сењског. Истина овај говор зна за облик генитива множине, али не и за облике множине других падежа (Наст. вј. XIX, стр. 496).

Друга група говора је бројнија. Потврда за множинске облике датива, инструментала и локатива налазимо у: Источној Црној Гори: *јдгњадма*, *мдмчадма*, *јдрдма*, *шдлјадма* (Ј. Фил., књ. XIII, стр. 70); селу Лепетани — Бока Которска: *шдлјадма* (В. Томановић: Акценат у говору села Лепетана, сепарат, стр. 11); Пиви: *ждрѣбјадима*, *шдлјадима* (С. Д. 36., књ. X, стр. 245); Ускоцима: *шдлјадима*, *јдгњадима*, *мдмчадима* (Гласник САН, књ. V, св. II, стр. 230); Црмници: *јдгњадима*, *мднчадима*, *јдрдима* (С. Д. 36. књ. IX, стр. 403); јужним дијеловима старе Црне Горе гдје су по ријечима проф. Бошковића „именице ове врсте... и формално махом само у множини, а атрибут уз њих има облик множине именица средњег рода“ (ор. cit. 35). Посавском: *ждрибјадма* поред

¹ Решетар и у Озринићима биљежи: *präsādma* (Betonung, 107).

ждрѣбѣдима (Рад 197, стр. 28), Бачком буњевачком: *Шеладма, момчадма* (Годишњак Задужбине Саре и Васе... св. VI, стр. 28).

У трећу групу иду: Поцерски у коме М. Московљевић биљежи: *Шеладѣ, Шелѣдима; ждрѣбѣдѣ, ждрѣбѣдима*; затим *зверадѣ, јунадѣ, ѿладѣ*. Истина поред облика множине у генитиву овдје се употребљава и облик генитива једнине (Акценатски систем поцерског говора, сепарат, стр. 33) и говор источне Херцеговине у којем Вушовић налази у генитиву само облике множине. Он истиче да именице на *ад* „имају увек у генитиву: *јѣрадѣ, шѣладѣ* и сл.“ (С. Д. 36., књ. III, стр. 38), али у овом говору, који је описао Вушовић, именице на *ад* у 3, 6 и 7 падежу поред обичнијег облика множине употребљавају се и с облицима граматичке једнине (на истом мјесту). Интересантно је да и Шурмин за херцеговачки говор биљежи генитив множине од именице *керад: кѣрадѣ* (Наст. вј., књ. III, стр. 168); у ову групу говора ишао би и говор Ускока у којем, по ријечима М. Станића, такође постоји облик генитива множине, затим говор Сарајева у којем, по Шурмину, „колективни супстантиви на *ад*... имају редовито и плурал са свијем правилан по *и*-декл.“ (Рад 121, стр. 200). Из говора данашње јекавске Херцеговине ја немам потврда за множински облик генитива, али имам потврда за облике мн. датива, инструментала и локатива из: Билеће, Требиња, Љубиња, Стоца и Мостара (овдје мислим на села чији су центри наведена мјеста), што значи да би се овај говор могао уврстити у нашу другу групу.

Изнесени материјал омогућује нам да дођемо до следећих закључака. Прво, облике множине од именица на *ад* уопште не познају они говори који су се већ од 17 вијека, због разних историских прилика, одвојили од централних и наставили свој самостални развитак. Те говоре, поред ове дијеле и неке друге особине од централних. За говоре Лике знамо да су формирани од новодосељених становника Босне и Херцеговине који су овамо дошли или бјежећи испред Турака или бјежећи испод Турака (исп. Алекса Ивић: Миграције Срба у Хрватску, Насеља XVI, стр. 17, а и даље; као и у Енциклопедији Ст. Станојевића, под Лика). Према томе може се рећи да су новодосељени становници Лике из старог

завичаја у свом лексичком фонду донијели и именице на *ад*, које су се још мијењале само по граматичкој једнини именица ж. р. на сугласник и да су ту промјену сачували до данас. Неки штокавци који су се прије XVII вијека одвојили не само од других штокаваца него и од матице земље уопште не познају колективне именице образоване, наставком *ад*. Тако Решетар у нашим колонијама у Јужној Италији (*Die Serbokroatischen Kolonien Südtaliens*, Wien 1911), које, по њему, нису настале прије краја XV вијека (стр. 52), а које су насељене штокавцима-икавцима из области између Цетине и Неретве (стр. 88), мјесто *ад* за образовање оваквих именица биљежи наставак *-ења* и *-ена* који су настали према колективном суфиксу *ење* (стр. 198). Решетар наводи ове примјере: *јањ-јањења, шела-шелјења, пийљ-пийљења, шич-шичења, прас-прасјења, козл-козљења, куч-кучења, пул-пуљења, миш-мишења...* (стр. 198), али и тамо постоји именица *чељад* (стр. 197). Ово се не противи ономе што се тврди у РЈА, наиме, да се именице на *ад* јављају тек у XVIII вијеку. Из XVIII вијека има потврда у писаним споменицима, а природно, у народном говору оне су се јавиле знатно раније. Оно што је речено за лички говор може да се каже и за оне говоре Црне Горе који знају само за промјену једнине, јер је и „Црна Гора... дуго времена била изолована од осталих крајева српских“ (М. Стевановић: Источноцрногорски дијалекат, стр. 2). Из овога произлази други закључак да је процес флексијне трансформације започео у централним говорима после 17 вијека. А централни говори су и у развиту ове, као и у развиту других особина, предњачили. Да ли ће и други говори поћи за њима, тешко је рећи. Међутим, како смо видјели ни сви централни говори нису имали исти развитак ових именица. Док једни знају искључиво за облик генитива множине, други знају [поред њега и за облик једнине, а трећи, опет, уопште не знају за множински облик тога падежа. И тешко је претпоставити да ће се тај облик уопште развити, јер је морфолошки облик генитива једнине идентичан са обликом генитива множине и не осјећа се потреба да се ти облици акцентом или дужином издиференцирају. Ово што је речено за генитив не би се могло рећи за датив, инструментал и локатив, јер се ти падежи и облички разликују.

Материјал из дијалеката још нам показује да је област са множинским облицима у 3, 6 и 7 падежу неупоредиво већа него она гдје имамо само промјену једнине ових именица. Зато се ти облици и могу сматрати књижевним. Из тог материјала још можемо видјети да је наставак *има* у тим падежима распрострањенији него наставак *ма*, као и то да је акценат тих падежа у већини ових говора кратки силазни на првом слогу. Са посљедња два закључка, као што ћемо видјети, не слажу се многе наше граматике.

Неуједначеност промјене ових именица у народним говорима одражава се и у нашим граматикама. Мишљења граматицара о њиховој промјени су подијељена. Једни су досљедни поборници граматичког принципа да именице на *ад*, пошто саме собом значе множину, не могу имати облике множине; други, опет, полазећи од онога што живи у народу и што се среће код писаца, поред граматичке једнине дозвољавају и употребу извјесних облика множине. Да и то покажемо:

Вук је у Писменици дао само облике множине: *ждребадма*, *пиладма* (Грамм. и пол. сп. књ. I стр. 24) а у Српској граматици коју даје уз прво издање Рјечника, он даје мало необичну промјену именица овога типа, необичну са граматичког гледишта. Наиме, за номинатив, генитив, акузатив и вокатив он даје облике једнине: *шѐлѝд*, *шѐлѝди* (акценат треба да је краткосилазни), а за инструментал и локатив даје само облике множине: *шелѝдма*, а за датив и облик множине *шелѝдма* и облик једнине *шѐлѝди* (Грамм. и пол. сп., књ. II стр. 44). Вук даје предност облику множине. Као и иначе, он је и овдје поступио према своме језичком осјећању. Он је из свога родног краја понио овакву промјену именица на *ад* и он ју је такву дао у својој Граматици. За њега је било најмјеродавније његово језичко осјећање. Он од њега није отступио иако се то противило граматичким принципима. Даничић, као што се може и очекивати од главног Вуковог сарадника, скоро у свему се слаже са Вуком. Једино, он даје предност облику једнине *шѐлѝди* над Вуковим обликом множине *шелѝдма* (Мала србска граматика, у Бечу 1850 стр. 17). За мишљењем ове двојице, сасвим природно, пошли су многи доцнији, али не и сви писци граматика. Било је и

таквих који нису хтјели да отступе од граматичког правила да у једнини могу бити само облици једнине. Тако В. Пацел изричито наглашава да се именице на *ад* „не смију склањати у множини“. (В. Пацел: Облици књижевне хрватине, Карловац 1865 стр. 92); Карло Парчић у својим граматикама нашег језика на талијанском и француском језику исто каже да ове именице немају облика за плурал (Карло Парчић: *Gram. della lingua slava*, Zara, 1873 стр. 32 и *Gram. de la langue serbo-croate*, Paris 1906 стр. 48). Тако мисли и Живко Стефановић (Српска граматика, Београд 1927 стр. 64). Од новијих граматика овакво гледање на именице овог типа налазимо у Граматици за први разред гимн. од Драгутиновића-Жежеља и Мамузића (Београд, 1950, 92). Дајући ученицима задатак писци кажу: „Напишите у згодним реченицама промену именица застава и *момчад* (последњу, разуме се, само у једнини)“.

Други граматичари, а ови су бројнији, слажу се са Вуком да неки падежи могу имати облике множине, али и они сви истичу да ове именице имају правилну промјену једнине, значи да и датив, инструментал и локатив могу имати облике једнине поред Вукових облика множине. Међу првима то истиче И. Брлић у својим граматикама (И. Брлић: *Grammatik der Illirischen Sprache*, Agram 1842 стр. 46). Перо Будмани каже да се именице на *ад* „по правилу мијењају“, значи имају све падеже у једнини, али он одмах додаје „осим тога Срби често у дативу, инструменталу и локативу могу узети и наставак *ма* из плурала, напр. *Шелџма* (*Gram. della lingua serbo-croata*, Vienna 1867, стр. 37). Тако мисли и Миклошич (*Vergl. Gram. III*, Vien 1867, стр. 213). Стојан Новаковић од облика множине прихвата само инструментал и локатив, а не и датив (Српска граматика, прво целокупно издање, Београд 1894, стр. 165/6), а Љуб. Стојановић поред правилне једнине прихвата и сва три Вукова облика множине (Српска граматика за II разред гимн. 1924, стр. 54).

Иако Маретић у својој граматици даје граматику језика Вука и Даничића, он за именице на *ад* даје читаву промјену једнине, али све те облике не потврђује примјерима ни из језика Вука и Даничића, а ни из језика других писаца из чијих је дјела узимао грађу. Уз то он одмах додаје да је

за дат., инстр. и локатив „обичније из плурала узети облик“ (Грамм. и стилистика, 1931, стр. 147). Осим овога Маретић наводи за облик инструментала једнине поред облика са *и* (*момчади*) и облик са *ју* (*момчађу*). Први облик потврђује из Вукова језика примјерима *чељади* и *момчади*. За именицу *чељад* ми смо напријед рекли да је потврђена већ од XIII вијека и употреба инст. једнине од ње, коју Маретић налази код Вука, не мора бити у супротности са оним што је Вук рекао у Граматици. А и облици множине од ове именице потврђени су већ из XVII вијека (в. примјере у РЈА под *чељад*). Али Вуково *момчади* у инструменталу једнине које је потврђено два пута: Калуђер са својом *момчади* превезе робље на леву страну Мораве (Мил. Обр. 93) и Међу овом *момчади* био је рођени брат владичин Јоко (Вукове ријечи, примјер из РЈА), противи се ономе што је он о овим именицама рекао у Граматици. Ипак би се и овдје могло рећи да је Вук у свом родном крају слушао управо оне облике које је дао у Граматици, јер су облици инстр. на *и* из доцнијег периода његовог рада. Наиме, „Милоша Обреновића“ он је издао 1828 године, значи пуних 14 година послеје објављивања Писменице или пуних 10 година послеје објављивања Рјечника. За то вријеме Вук је прошао многе крајеве, много је новог чуо, а могао је и у народу слушати баш овај облик. Други примјер датира из дана кад је Вук био у Црној Гори, а познато је да је он тек 1834 године први пут посјетио Црну Гору (прво писмо из Ц. Г. датирано је 12/24 септембра 1834; Вукова преписка, књ. I, 452). Све нам ово говори да је Вук облик *момчади* за вријеме својих путовања по нашим крајевима могао чути из уста „простог народа“ и да га је и он примио — а ми смо из дијалектолошког материјала видјели да тај облик није непознат ни оним говорима који су Вуку послужили као основа за стварање књижевног језика.

У новијим граматицама нашег језика истиче се да ове именице могу поред правилне једнине имати у 3, 6 и 7 падежу и облике множине (Белић, Стевановић, Брабец-Храсте-Живковић).

У тијесној вези са овим је и питање какав је наставак у множинским облицима датива, инструментала и локатива, као и какав акценат имају ти облици.

Како смо напријед видјели, Вук је за ове падеже дао облике са наставком *ма*. Такав наставак налазимо скоро у свим другим граматикама. Једино, колико је мени познато, у граматици проф. М. Стевановића налазимо наставак *има* за те падеже (ор. cit. 363), а тај наставак данас је много обичнији у народним говорима, а има потврда и из дјела наших књижевника, и било је сасвим оправдано тај наставак унијети и у граматику савременог језика.

Код Вука, а послије њега и код свих других граматичара код којих налазимо ове облике¹, имамо акценат на другом слогу: *шелáдма*, *момчáдма* и сл. Међутим у народним говорима овај акценат није много распрострањен. Како нам потврђује материјал прегледаних дијалектолошких студија, Вуков акценат налазимо само у Поцерском: *шелáдима*, *ждребáдима* (ор. cit. 33) и један примјер даје Ившић из Посавског: *ждрибáдма* поред *ждрѝбáдима* (ор. cit. 28). Сви остали говори о којима је овдје било ријечи знају само за " на првом слогу (примјере в. напријед). Према томе, Вуков акценат данас се чује на врло малом простору наше језичке територије, и он треба да уступи мјесто оном акценту који је данас несумњиво најраспрострањенији.

Толико о промјени ових именица у дијалектима и у нашим граматикама. А сада да видимо како ове именице мијењају наши писци. Напријед је речено да ни код њих немамо исту промјену. Примјери које налазимо у РЈА и у Рјечничкој грађи Института за језик САН, то нам потврђују. Ја сам тражио потврде за промјену ових именица: *блѝзнáд*, *вѝжлáд*, *вучáд*, *дѝрчáд*, *дѝрлáд*, *ждрѝбáд*, *жѝвáд*, *звѝрáд*, *јáгњáд*, *јáрдáд*, *јунáд*, *кѝрмáд*, *кумчáд*, *кучáд*, *мáмчáд*, *мáгарáд*, *мулáд*, *пáшчáд*, *пѝлáд*. *прáсáд*, *рáчáд*, *шѝлáд*, *пáстѝрчáд* и *сѝрочáд*.

¹ У Граматици проф. М. Стевановића ови облици нису акцентовани јер су дати у синтакси, а према усменом саопштењу, проф. Стевановић сматра да је данас обичнији " на првом слогу него Вуков акценат.

Потврда за промјену у једнини има много. Ја их овдје нећу наводити. Навешћу само неколико примјера са облицима инструментала у једнини да бих показао колико још живи и гдје још живи облик на *ју*. Од свих наведених именица облик са *ју* нашао сам само у овим примјерима:

— Зобао сам жијер с *џрасађу* (Маргитић, примјер из РЈА); — Видим и старе ратнике како се такмиче с *момчађу* у љутим борбама (С. Шобајић, Црногор. 1928, стр. 133); — Не може пристати за *момчађу* (С. Шобајић, Из завичаја, 84); — Једном затече ме гдје се бацах камена са *момчађу* (С. Матавуљ, изабр. прип. 247); — Тако смо се кланчали по шуми... среташући се по чешће са *звјерађу* (С. Матавуљ, Из Црне Горе и Приморја, Нови Сад 1888, стр. 141); — Са *момчађу* узданом дружином (Његош, Пустуњак, 86); — С *унучађу* дједови играју, по три паса врте се у коло (Његош, Горски вијенац, стих 2464). Потврда за *чељађу* има доста у РЈА, ја их овдје не наводим.

Од потврда за инструментал на *и* да наведем ове:

— Кад с *момчади* обноћ вишти (тј. снаша) (В. Дошен, примјер из РЈА); — Госпава по вас божи дан има посла са — *унучади* (Матавуљ, Из Ц. Г. 61); — Нигда на рат помишљао нисам, на планини са дивљом *џашчади* (Ј. Новић, Бирч. 83).¹

За мене је овдје главно да констатујем да облик инструментала на *ју* није обичан у многим нашим говорима. Како се из наведених примјера види, овај облик још једино живи у говорима Црне Горе. И поред тога што се он данас не чује у већини наших говора, а с обзиром на његову граматичку исправност, њему се не може порицати право књижевне вриједности.;

Облици множине у 3, 6 и 7, такође, су потврђени из дјела многих писаца. Истина, чешће налазимо потврда за ове падеже са наставком *ма* него са *има*. То је разумљиво, јер, како смо видјели, управо тај наставак прописивале су све

¹ О инструменталу именица женског рода на сугласник в. Наш језик н. с., књ. III, стр. 270 и даље.

досадашње граматике. Да и то покажемо. Наставак *има* налазимо:

у *дашиву*: — Само што се даје псима и *крмадима* (С. Тројановић, Јела, 95); — Рече *џасторчадима* (Врчевић, нар. прип. 195);

у *инструменталу*: — Саланитанске лађе са *момчадима* бегунаца господариле су на обали (Ј. Радонић, ист. сп. стр. 92); — Желим да су здрави заједно са *мојим кумчадима* (И. Гарашанин, писма, II, стр. 278); — Окукастом цестом силазили су сељаци, с коњима и *магарадима*, натоварени дуваном (А. Наметак, Добри Бошњани, стр. 52); — Убере јабуке... од оних што промећу *магарадима* и од оних што промећу људима (Нар. приче, Луча, 1898, 495); — Дошла међедица са *њезиним шћенадима* (Врчевић, примјер из „Речи са деклинацијом“ од А. Белића, стр. 160); — Па их је, веле, с пролећа нашао с *јагњадима* за жијовом (Ст. Дучић, Племе Кучи, 1931, стр. 6);

за локатив немам потврда.

За наставак *ма* имам ове потврде:

у *дашиву*: — Кад положај дође, газдарица му донесе житка у решету, које он *живадма да* (Д-р М. Стојковић, Збор. за народни живот и обичаје, књ. XXVII, 1929, стр. 47); — Баца *живадма* мало пшенице (Богшић, Правни обичаји, 1867, стр. 94); — Прими од њих коње и предаде *момчадма* (М. Милићевић, примјер из РЈА); — Крух кад дођеш пред кућу баца онијем *звјерадма* да те не изједу (Вук, прип. I, 117);

у *инструменталу*: Ту Вук... с *момчадма* западне у бусију (А. Јовићевић, СЕЗб. XXI, 566); — Погле, бабо, како лабуд б'јели својјема опкољен *џиладма* (Ј. Илић, цел. дела, стр. 73); — Задоцни се на васкрсеније играјући с *момчадма* (Вук, дан. I, 71); — Док се момчад с *Турадма* мучише (М. А. Рељковић, сат. 32); — Тргује *шеладма* (Ђоковић, превод Горког, дела XV, 187);

у *локашиву*: Његова жена види у комшијским *јарадма* своје јаре (В. Чајкановић, срп. нар. умотворине, 1927, стр. 450); — Ако се шкрипац појави на *ждребадма* (Д-р М. Спасић, Коњов., 364).

Интересантно је да налазимо потврда и за генитив множине код наших писаца, и то код: Геца — Код *ситних Шелади*... кости на ногама могу се излечити (М. Гец, С. буквар, 1938, стр. 14) и код М. Лалића: — Али стражарима уопште није било стало до њених *јагњадџи* (М. Лалић, Изабране прип., Цетиње, 1950, стр. 82). А овај облик, како је напријед истакнуто, познају и неки наши говори. Овдје још можемо констатовати да су множински облици, како са *има* тако и са *ма* најчешће потврђени из етнолошких радова, а знатно је мањи број потврда из дјела наших књижевника (бар ја такве облике нисам нашао у Грађи коју сам користио), али то још не значи да наши књижевници не употребљавају ове облике.

Хтио бих узгред да кажем неколико ријечи и о томе како се глаголски предикат слаже са именицама на *ад*. Према ономе што смо рекли о промјени ових именица може се и очекивати да ће и ту бити неслагања, јер конгруенција зависи од тога како се гледа на њих. Ако се на њих гледа као на колектив, на цјелину, предикат је у једнини; ако се гледа као на множину јединки, предикат је у множини. Ипак се може рећи, а то истичу и познатији наши граматичари, да је данас обичније слагање са предикатом у множини. Ја ћу овдје навести неколико примјера са предикатом у множини:

— Јербо се од прељубочинства *којилад рађа'у* и узимљу дио праве дице (Ј. Бановац, разг. 101); — *Јарад се... смеју...* уз козе терати (Шумски закони 1930, 122) — *Кумчад су исто* као рођена дјеца (Л. Томановић, Сл. мисао, 1931) — *Остала ђашчад нахрнуше* (Е. Мулабдић, На обали Босне, стр. 110); — *По њој крмад ђасу* (Ст. Новаковић, загон., 101); — *Гдје се магарад шуку, мршва ждребад ђадају* (Јавор, 1876, 477); — *Крмад по загонима... све њуше земљу* (Ћипико, За крухом, стр. 84): — *А сад на оном мјесту на ком је хан био крмад рокћу* (И. Андрић, На Дрини ћуприја, стр. 230); — *Циганчад су му усадила цигару у мртва уста* (исто, 96); — *Знате нашу момчад озринићку, ће год дођу, свуд замећу шалу* (Његош, Горски вијенац, стих 398—399); — *И звјерад су исто као људи* (исто, стих 802); — *Ко зец кад га вижлад окује* (И. Цвејић, Доконије, 67); — *Тек што вучад за мајком ђомиле* (Његош

Г. В.); — Те планинка ту углављује *Шелад* да јој не *сме*шају (М. Глишић, прип. I, стр. 18); — У њемачком логору *зареваше* уплашена *магарад* (М. Лалић, Свадба, 207); — *Јесу л' њашчад* суци судбине наше? (В. Поповић, Очи, III пјевање).

Како видимо број потврда са конгруенцијом у множини није мали, што значи да је такво слагање данас обично, ако не и обичније него слагање са предикатом у једнини (више о овоме у Маретића, Грам. и стил., стр. 372—373), и код М. Стевановића у чланку, — Предикат збирних именица, Наш језик, књ. IV стр. 202—6).

А. Пецо